

ЕКОСИСТЕМА (від *еко...* і *система*) — природна чи створена людиною функціональна система сукупності живих істот, пов'язаних трофічними та іншими зв'язками, і певного відносно однорідного фізичного (атмосферного і ґрунтового або водного) середовища, які взаємодіють між собою таким чином, що потік енергії, який проходить через цю систему, сприяє створенню відповідної трофічної структури (співвідношення між авто- і гетеротрофними блоками — продуцентами, консументами і редуцентами) та харчових ланцюгів, підтриманню видової різноманітності, біотичного кругообігу (речовинного обміну між живими й неживими компонентами, біоценозом і екотопом) та накопиченню вільної енергії. Поняття обґрунтував 1935 англ. еколог А. Тенслі. Е. є об'єктом екосистемол., біогеоценол. (біогеоценозна Е.), біосферол. (біосфера як Е.) досліджень. Ю. Одум вважав її осн. функціон. одиницею в екології. Е. — термодинамічно відкрита (джерело енергії — Сонце — знаходиться за її межами), взаємопов'язана з сусід. Е. (між ними відбувається постій. речовинно-енергет. обмін, який забезпечує цілісність плівки життя й біосфери), відносно стійка до зовн. збурень, стабільна в часі, самоорганізована і саморегульована в природ. стані, жива, негентропійна (величина її ентропії завжди менша від величини ентропії абіотич. довкілля). Функціонування штуч. Е., як правило, підтримує людина. Е. є третім осн. (поряд з організмом і популяц.) рівнем організації живого, на якому реалізується одна з гол. ознак живих систем — біотич.

кругообіг і повна трансформація соняч. енергії. Людина як особистість (соц. одиниця) і людське суспільство не є компонентами Е.; вони завжди поводяться як її зовн. збурювал. (екол.) чинник (структурно-функціон. єдність суспільства й Е., суспільства й природи реалізується на рівні геосоціосистем і соціосфери). Е. — різноманітні за походженням, будовою та розміром. Їх класифікують на наземні, прісноводні й морські, природні (тундрові, ліс., степ., пустел., рівнинні й гір. тощо) і штучно створ. (агро-, урбо-, гідроекосистеми тощо), малі (консорційні, парцелярні й біогеоценозні) та великі (ландшафтні, провінц., материк., океанічні та біосферна), спонтанні й техногенно девастровані. Е. притаманні простор. й часова динаміка, сукцесійні та еволюц. зміни. Функції кібернет. пам'яті та регулятора, що забезпечує саморегуляцію Е., виконує її генопласт — сукупність генофондів і генотипів усіх популяцій та особин, які входять до її складу.

Рекомендована література

1. A. G. Tansley. The use and abuse of vegetational concepts and terms // Ecology. 1935. № 16;
2. Рамад Ф. Основы прикладной экологии / Пер. с англ. Ленинград, 1981;
3. Одум Ю. Экология / Пер. с англ. Москва, 1986;
4. Голубець М. А. Екосистемологія. Л., 2000;
5. Голубець М. А., Марискевич О. Г., Крок Б. О. та ін. Екологічний потенціал наземних екосистем. Л., 2003.

М. А. Голубець

Бібліографічний опис:

Екосистема / М. А. Голубець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18806>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).